

Jensterle Doležal, Alenka

"Líbezný přelud lásky" : nová intimita v poezii Slovinky Kristiny Šuler

Slavica litteraria. 2025, vol. 28, iss. 1, pp. 54-68

ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2025-1-5>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83715>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 26. 02. 2026

Version: 20260223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„Líbezný přelud lásky“: Nová intimita v poezii Slovinky Kristiny Šuler¹

Alenka Jensterle Doležal (Praha)

Abstrakt:

Tématem příspěvku je milostná poezie Slovinky Kristiny Šuler (1866–1959), která byla jednou z nejvýraznějších slovinských básnířek v období fin-de-siècle a na začátku 20. století. Žila ve stínu velkých historických a politických změn ve střední Evropě: zažila rozpad habsburské monarchie, první a druhou světovou válku i nástup nové socialistické Jugoslávie. Byla zpovědní, lyrická básnířka, a již v prvním období hledala autentický jazyk k vyjádření milostných citů svého autobiografického lyrického subjektu. Podobně jako ostatní představitelé slovinské moderny do své poezie vnášela intimní témata. V článku se zaměříme na analýzu její nové milostné lyriky. Rozebereme její milostné písně, které vydávala v novinách *Slovenka* a na začátku 20. století v novinách *Ljubljanski zvon*. Ve své poetice dosáhla velkého posunu od realismu a formalismu k impresionismu. V její poezii analyzujeme spojení motivů lásky s kategoriemi časoprostoru. V obrazech milostného dialogu s milencem nás bude zvláště zajímat lyrický subjekt s novou senzibilitou.

Klíčová slova:

poezie Kristiny Šulerové; slovinská moderna; noviny *Slovenka*; milostná poezie; intimita v literatuře; impresionismus

“Sweet Voices of Love”: New Intimacy in the Poetry of Slovene Kristina Šuler

Abstract:

The topic of the paper is the love poetry of the Kristina Šuler (1866–1959), who was one of the most prominent female lyrical Slovenian poets in the magazine *Slovenka*

1 Článek vyšel v rámci projektu Cooperatia Literatura-Medievistika, programu vývoje vědy na Univerzitě Karlové.

(published in Trieste, 1897–1902) and the newspaper *Ljubljanski Zvon*. Šuler wrote and published her poems at the end of the nineteenth and the beginning of the twentieth century in the context of the Slovenian “moderna” movement and in the context of the “Habsburg myth”. In the article, we will analyze thematically her love poems. Among female authors of *Slovenka*, she published the most love poems and indicated a shift towards the representation of intimacy. In her first period, Šuler was looking for language and images to express the love feelings of the autobiographical lyrical subject. While writing, she made a big shift in her poetics from realism and formalism to impressionism. In her poems, we will be interested in images, the expressions of the lyrical subject and the experiences of the love dialog with the other gender. We will analyze the connection of the category of time with the representation of nature motifs and attributes of the landscape. We will also focus on the new sensibility and the new valuation of time.

Key words:

Kristina Šuler’s poetry; newspaper *Slovenka*; Slovenian moderna; love poetry; intimacy in literature; impressionism

„Ale když ses navečer zjevil na vesnici,
Všechna zlost byla pryč.
A jak bylo u nás zvykem,
Milovali jsme se sladce.“²

V post-postmoderní době se pod vlivem feministické literární vědy a feministické kritiky změnil pohled také na slovinskou modernu (1899–1918).³ Badatelé oficiální slovinské literární historie 20. století kladli v moderní době důraz na tvorbu čtyř hlavních autorů: Ivana Cankara (1876–1918), Otona Župančiče (1878–1949), Josipa Murna-Aleksandrova (1879 až 1901) a Dragotina Ketteho (1876–1899). V postmoderní době se v literárněvědných analýzách cílevědomě zaměřujeme nejen na výrazné mužské postavy slovinské moderny, ale snažíme se ukázat také význam paralelně

2 „A ko si zvečer v vas prišel, / Vsa jeza je minila. / Po najini navadici / sladko sva se ljubila.“ (ŠULER Kristina: „Pesem“ (Báseň). *Slovenka*, Terst, 1898, sv. 2, č. 18, s. 407.). Doslovný překlad veršů ze slovinštiny do češtiny A. Jensterle Doležal.

3 Modely, které zobrazovaly literární proudy ve slovinské literární historii v 19. a 20. století, byly výrazně maskulinní a nutně patriarchální: byly vizualizovány pouze jako měnící se generace otců a synů. To se změnilo s nástupem literárních vědkyň a průnikem feministické literární vědy do slovinské literární vědy v devadesátých letech 20. století. V tomto smyslu začátek představovala monografie o autorkách: BOROVNIK, Silvija: *Pišejo ženske drugače?* Ljubljana: Mihelač, 1995.

působících básnířek generace moderny, v našem případě Kristiny Šuler (1866–1959). Autorky se v období svého působení při vytváření své spisovatelské identity a prosazování ve veřejném prostoru potýkaly s různými typy cenzury: nejen politickými a společenskými, ale i s genderovými. Zafungovala i autocenzura.⁴ I přes svou autentickou poetiku byly i po smrti opomíjeny a jejich texty byly zapomenuty a neprávem vynechány z kánonu slovinské literatury.

Hnutí slovinské moderny začalo v roce 1899 ve znamení poezie. V literatuře počínal převládávat subjektivní pohled na realitu, který se projevoval vpádem intimity do literárního diskurzu. Zdůrazňovaly se pocity a osobní prožitky a také fantazijní svět tvůrce. V roce 1899 vyšly dvě antologie s tématem lásky a milostného dialogu: *Erotika* od Ivana Cankara a *Čaša opojnosti* (Pohár opojení) od Otona Župančiče.⁵ Tyto sbírky zobrazovaly dekadentní erotiku a zároveň předkládaly typicky idealizovaný obraz ženy, spojení s fenoménem touhy a současně opovržení. Tělesná láska byla mytizovaná a zobrazená jako traumatická záležitost. Prosakování intimních témat najdeme ale i v poezii básnířek.

Poetika Kristiny Šuler, jedné z nejvýraznějších slovinských básnířek z období moderny, se zformovala kolem novin *Slovenka* (vycházely v Terstu, 1897–1902)⁶. Své milostné písně psala v kontextu moderny, v době, kdy slovinská kultura existovala pod vlivem „habsburského mýtu“ a i ve slovinské kultuře byl oficiálním jazykem němčina. Žila ve stínu velkých historických a politických změn ve střední Evropě: zažila rozpad habsburské monarchie, první a druhou světovou válku i nástup nové socialistické Jugoslávie.⁷ Byla zpovědní, lyrická básnířka a již v prvním období hledala

- 4 Viz JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Problem oblikovanja pisateljske identitete pri slovenskih pesnicah v obdobju moderne. In: JOŽEF BEG, Jožica, HOČEVAR, Mia, KOČNIK, Neža (eds.): *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 33, Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2023, s. 50.
- 5 Viz JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: *Myth about Woman in the Slovene Moderna: Mother or Whore*. *Slovene Studies*. Bowling Green, Ohio, 2009, č. 2, s. 152.
- 6 *Slovenka* (Slovinka) byly první slovinské noviny pro ženy a měly podtitul bulletin pro slovinské ženy. Vycházely od 1. ledna 1897 v Terstu nejprve jako čtrnáctidenní příloha terstských politických novin *Edinost* (Jednota) a od roku 1900 jako samostatný měsíčník. Do roku 1899 byla redaktorkou Marica Nadlišek Bartol (1867–1940) a po tomto roce Ivanka Anžič Klemenčič (1876–1960). Po šesti letech – na konci roku 1902 – *Slovenka* skončila (viz také: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenka_\(časnik\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Slovenka_(časnik)) [citováno 2025-02-13]). Viz dále: BORŠNIK, Marja. „Slovenka“. In: BORŠNIK, Marja: *Študije in fragmenti*. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1962, s. 115–150; VERGINELLA, Marta (ed.): *Slovenka: prvi ženski časopis (1897–1902)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete v Ljubljani, 2017.
- 7 Jako většina slovinských spisovatelek v tomto období se Kristina Šuler (na začátku používala německé příjmení: Kristina Schuller) rozhodla pro učitelskou dráhu. Její první učitelské místo bylo v Bohinjské Bistrici (1899–1899), poté byla přeložena do Šmartny pod Šmarnou gorou u Lublani (1899–1901). Učitelky v monarchii se nesměly vdávat a mít děti, takže se musela Šuler po narození nemanželské dcery v roce 1901 přestěhovat do liberálního Štýrska, kde tento čin nebyl tolik odsuzován. Ve vesnici Sveti Duh, Jurij ob Ščavnici (oblast Slovenske gorice) učila až do důchodu. Po

autentický jazyk k vyjádření milostných citů svého autobiografického lyrického subjektu.⁸ Podobně jako ostatní představitelé slovinské moderny vnášela do své poezie intimní témata. Ve své poetice dosáhla velkého posunu od realismu a formalismu k impresionismu. V článku se zaměříme na analýzu její milostné lyriky.

Kontext časopisu „Slovinka“

Sociolog Anthony Giddens poukazuje na to, že ohromující změny ve vnímání ženské sexuality a erotiky začaly v období modernismu, kdy bylo romantické lásce věnováno v měnící se společnosti zvláštní místo. Milostný příběh se individualizuje a stává se osobním.⁹ Průnik reprezentace romantické lásky jako klíčového tématu do literatury lze zaznamenat i v představitivosti slovinských básnířek na přelomu století. Rita Felski v roce 1995 upozorňuje, že v období fin-de-siècle se v modernismu, zejména v daných společensko-historických podmínkách, začaly explicitně a revolučně projevovat i spisovatelky. Podle jejího názoru je i v období modernismu kategorie gender hlavní metaforou, kolem níž se formuje chápání historického času.¹⁰ Podobně Agatha Schwartz ve své knize o rakousko-uherských spisovatelkách zdůrazňuje, že konec 19. a počátek 20. století byl bezpochyby jedním z nejvíce fascinujících kulturních a literárních období v dějinách střední Evropy. Byly tu tři hlavní aspekty modernity fin-de-siècle: přítomnost silných a organizovaných ženských hnutí a také vznik výrazné generace spisovatelek.¹¹

Vzestup feminismu současně s pronikáním nové generace spisovatelek se odehrál i ve slovinské kultuře.¹² První slovinské noviny pro ženy s názvem *Slovenka* vyšly v roce 1897 v Terstu, významném habsburském městě, kde se také rozvíjela slovinská

první světové válce žila od roku 1929 v Lublani. Za druhé světové války se účastnila odboje, přesto byla po válce u nových úřadů v nemilosti. Její dcera byla jako politický vězen několik let vězněna na ostrově Goli otok a po návratu velmi rychle zemřela. Navzdory tomu, že byla Šulerová až do své smrti aktivní, slovinská společnost ji neuznávala.

- 8 Začínala s obrozeneckými, vlasteneckými básněmi, chvalozpěvem slovinské krajiny (například v básni „Bohinjski Savi“). Její touha a silný emoční život se později přenesl do milostného dialogu.
- 9 GIDDENS, Anthony: *The Transformation of Intimacy, Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Stanford: Stanford University Press, 1992, s. 40–41.
- 10 FELSKI, Rita: *The Gender of Modernity*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 1995, s. 9, 10)
- 11 SCHWARTZ, Agatha: *Shifting Voices. Feminist Thought and Women's Writing in Fin-de-Siècle Austria and Hungary*. Montreal: McGill-Queen's UP, 2008, s. 2.
- 12 Spisovatelky se jen pomalu objevovaly ve slovinské kultuře, což souviselo též s nástupem intelektuálů do slovinského veřejného života. (Viz JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Problem oblikovanja pisateljske identitete pri slovenskih pesnicah v obdobju moderne. In: JOŽEF BEG, Jožica, HOČEVAR, Mia, KOČNIK, Neža (eds.): *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 33, Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2023, s. 45–46).

kultura. Okruh *Slovenky* vytvořila silná skupina autorek, které svým chováním a jednáním prosazovaly prototyp „nové ženy“, jak ji poprvé v anglo-americké literatuře definovala Sally Ledger (1997).¹³ Autorky psaly krátké prózy, básně a eseje o postavení ženy ve společnosti. První oficiální generace slovinských spisovatelek byly feministky s rebelskými představami o postavení ženy v patriarchální společnosti, což bylo pro obecnou habsburskou kulturu té doby typické. Mezi básnířky patřily: Kristina Šuler (1866–1959), Franja Trojanšek Dekleva (1867–1935), Marica Strnad (1872–1953), Ljudmila Poljanec (1874–1948), Vida Jeraj (1875–1932), Ljudmila Prunk (1878–1947) a v menší míře Mira Mokriška (Anica Žemlja, 1875–1922). Některé básnířky (Vida Jeraj, Ljudmila Poljanec a Kristina Šuler) se staly ústředními poetickými představitelkami své doby. Jen dvěma se podařilo vydat básnickou antologii: Ljudmile Poljanšek (1906) a Vidě Jeraj (1908). Obě knížky se setkaly s negativní odezvou kritiků. Nástup nových autorek, které nemohly navazovat na předchůdkyně, v slovinském prostředí misogynie připomínal boj mezi pohlavími. V roce 1945 to Kristina Šuler vyjádřila v politické anketě: „Za dob *Slovenky* jsme my ženy razily cestu na kulturním poli tím, že jsme ženám ukazovaly, jak jsou ve veřejném životě utlačované a opomíjené, a tím, že jsme u žen zvyšovaly povědomí, že mají právo zasahovat i do života mimo domov. Byly jsme ale izolované a vystavené zuřivým útokům tmářství té doby.“¹⁴

První redaktorce Marice Nadlišek Bartol (1867–1940) pomáhali s úpravou a výběrem poezie slovinští básníci Simon Gregorčič (1864–1906) a Anton Medved (1869–1910). Noviny básnířkám umožnily pravidelně a ve velkém publikovat poezii, a tím jim poskytly cenný veřejný prostor pro jejich psaní, což v tehdejší společnosti ještě nebylo zcela samozřejmé. Pro pochopení proměn intimity ve slovinském básnickém diskurzu je nesmírně důležitý vstup básnířek na literární pole a s ním související diskurz o ženskosti. Odhodlání a vize jednotlivců podle Verginella „narážely na omezenost a uzavřenost slovinského prostoru, což mimo jiné výmluvně potvrzuje fakt, že většina básnířek používala při publikování ve *Slovince* pseudonym nebo jen křestní jméno bez příjmení. Strach, že ženská iniciativa zničí základy slovinské patriarchální společnosti, byl zdrcující [...]“.¹⁵

13 Viz LEDGER, Sally: *The new woman: Fiction and Feminism at the Fin De Siecle*. Menchester: Menchester University Press, 1997.

14 „Za časa *Slovenke* smo si žene utirale pot za kulturno polje s tem, da pokažemo ženi, kako je zatirana in zapostavljena v javnem življenju in da dvignemo v ženi zavest, da ima pravico poseči v življenje tudi izven doma. Toda bile smo osamljene in izpostavljene besnim napadom takratnega mračnjaštva.“ ŠULER, Kristina: Pozůstalost Erna Muser. Mapa Kristiny a Kristy Šuler, č. 108, Ms 1432. Rokopisni oddetek NUK-a (Literární archiv v Lublani), Slovinsko.

15 VERGINELLA, Marta: *ibidem*, s. 15.

Vida Jeraj se ve slovinské literární společnosti prosadila jako básnířka s nevyraznější lyrickou poetikou ve svých impresionistických a dekadentních básních, charakteristických pro svou hloubku citového života. Ljudmila Poljanec začínala jako první lesbická básnířka s kultivovaným výrazem, ve kterém impresionistické pojetí prostoru Mediteránu rezonuje s opěvováním lásky k ženě.¹⁶ Kristina Šuler se zase ukázala jako básnířka s originální lyrickou poetikou, když do časopisu *Slovenka* psala nejodvážnější milostné básně plné erotických zážitků a vášní.¹⁷ Publikovala i co do počtu nejvíce básní (84 básní). Jak uvádí Jožica Steger Čeh, v tomto smyslu byla přední slovinskou básnířkou.¹⁸ Bohužel později se Šuler nepodařilo proniknout na slovinský knižní trh s vydanou antologií, neboť první kniha o její poezii vyšla nešťastnou souhrou okolností až v roce 2008.¹⁹

Kristina Šuler podepisovala své písně jako Kristina a jako Gorska, takže stejně jako ostatní autorky úspěšně skrývala svou identitu. Publikovala i v dalších slovinských novinách a časopisech: *Ljubljanski zvon*, *Dom in svet*, *Planinski vestnik*, *Slovenec*, *Slovenski gospodar*, *Slovenska gospodinja*, *Slovenski narod* a později také v časopisech *Slovan*, *Domači prijatelj*, *Ženski svet* a dalších.

Poetika Kristiny Šuler

Její intimní poezie v době svého vzniku slibovala, že bude jednou z neoriginálnějších a nejstatečnějších milostných básní slovinské literatury.²⁰ Stejně jako její předchůdci začínala tradiční formou a zpočátku přizpůsobovala jazyk a styl konvenčním

-
- 16 Viz JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Imagining the not Imaginable: Slovenian Women Poetry in the Fin-De-Siècle Period and the Beginning of the 20th Century. In: Ivo Pospíšil – Miloš Zelenka – Lenka Paučová (eds.): *Česká slavistika*. Brno: Česká asociace slavistů, 2018, s. 21–33.
- 17 Jako všichni představitelé generace slovinské moderny byla Kristina Šuler dvojjazyčná. Začala psát v němčině. V Uršulinském závodě ve čtrnácti letech začala psát básně v němčině, ale brzy přešla ke slovinštině. (Viz MUSER, Erna: Šuler, Kristina (1866–1959). *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, 2013. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi676502/>. (22.1.2024)
- 18 ČEH STEGER, Jožica: ibidem s. 58.
- 19 Spisovatel Ivan Lah (1881–1938) chtěl vydat její básnickou antologii už před první světovou válkou a později to chtěla udělat literární historička Marja Boršnik (1906–1982) v padesátých letech. Antologie vyšla až v roce 2008. Ve výběru je málo intimních básní: v knížce bylo publikováno pouze osm básní z období *Slovinky*. (Viz ŠULER, Kristina: *Češnja pod mojim oknom: Izbrane pesmi*. Ljubljana: Amalietti & Amalietti, 2008).
- 20 Literární kritik Anton Medved v dopisu ze dne 12. 9. 1889 redaktorky *Slovenky* Marici Nadlišek to vyjádřil slovy: „Prav vesel sem velikega napredka Kristininega na pesniškem polju. Ona ima že zdaj svoje stalno mesto v slovstvu in utegne biti največja slovenska pesnikinja. To je sodba moja, Govekarja in Gangla.“ (Mám velkou radost z obrovského vývoje Kristinina na básnickém poli. Ona už má stále místo v literatuře a může se stát největší slovinskou básnířkou. Tak usuzujeme já, Govekar a Gangl. Překlad AJD). ŠULER, Kristina: Zapuščina Erna Muser. Mapa Kristine in Kriste Šuler, č. 108, Ms 1432. Rokopisni oddelek NUK-a v Ljubljani, Slovenija.

inspiracím 19. století a také vzorům z lidového folkloru. Zpočátku zůstala ve svých lyrických formách tradiční a preferovala realistický styl vyjadřování: jejím hlavním učitelem byl klasicistní básník Anton Medvďed (1869–1910). Jak píše Jožica Čeh Steger, Kristina Šuler postupně v období *Slovincy* přecházela od realismu k impresionismu.²¹

Šuler nekompromisně zaznamenává ženskou zkušenost v milostném diskurzu a odhaluje i ambivalenci moderního lyrického subjektu: ve své originální poetice klade důraz na intimitu. Téma lásky a erotiky zobrazuje jako obraz předmanželského vztahu mezi dívkou a chlapcem v patriarchálním prostředí vesnice ve Slovincu na konci 19. století. V milostné poezii nejčastěji popisuje chlupské námluvy mladé dívky někde pod jejím oknem nebo jejich setkání v přírodě. Lyrický hlas autorky je pod vlivem folklorní minulosti a je poznamenán realistickými a romantickými tradicemi. Situace zamilovaného páru se ukazuje v prostředí přírody s emblémy a atributy vesnické kultury. Příroda a vesnice se stávají emocionální kulisou k autobiografické zповědi. Lyrický dialog ženského lyrického subjektu s partnerem je obvykle zformován jako dialog já–ty: dívka oslovuje muže ve formě milostného dialogu, což byla charakteristická forma známá i ve slovinské milostné poezii 19. století. V některých básních najdeme i novinku: básniřka používá pro znázornění příběhu milostné dvojice ve výpovědi možnost slovinského duálu: zájmeno „my dva“ zdůrazňuje základní metafyzický závazek milenců a jejich trvalé spojení. V básni „V noci“ (V noci) vyjadřuje lásku dokonce mužský subjekt. Lásky je stereotypně spjata s motivy květin, ptáků a hvězd, je reprezentována motivem srdce a zobrazována jako plamen a oheň, spojení s motivem očí jako zrcadla duše. Milostný diskurz vždy odhaluje erotickou vášň a chťič.

Zvláštní místo v prožívání lásky a zobrazení milostného příběhu v autobiografické době lásky má kategorie okamžiku. Okamžik má v jejím zobrazení přírody zvláštní místo: je výchozím bodem v impresionistickém prožívání světa.²² Příběh je definován citovými okamžiky. I u Kristiny Šuler je realistický zážitek umocněn novým impresionistickým vnímáním času a prostoru. Impresionističtí básníci malují krajinu jazykovými prostředky jako viditelný obraz „duše“ a vnitřního světa lyrického subjektu a kladou přitom důraz především na viditelné dojmy a okamžiky v prostoru: na exponovaných místech básně kumulují výrazy pro světlo a tmou a pro všechny jejich dílčí odstíny, které také nabývají symbolické hodnoty... Šuler ve svých impresionistických básních také maluje i vypráví barvami a světlem a popisuje drobné události v krajině. Během této doby byli slovinci impresionisté vedeni zkušeností prožívání času, které zformoval filozof Henri Bergson (1859–1941). Tento

21 ČEH STEGER: *ibidem*, s. 58.

22 Viz popis poetiky slovinských impresionistických básníků v JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: *Avtor, tekst, kontekst, komunikacija. Poglavja iz slovenske moderne*. Maribor, Bielsko-Biala, Budapest, Kansas, Praha: Mednarodna knjižna zbirka Zora, Založba Univerze v Mariboru (č. 103), 2014, s. 290.

filozof teoreticky nastínil fragmentaci času. Stejně jako další slovinští impresionističtí básníci z „moderního“ období, rovněž pod vlivem francouzských prokletých básníků a rakouského modernismu, začíná Kristina Šuler zapisovat – milostné – okamžiky nadšení nebo zoufalství, které jsou poznamenány axiologicky.

Její autobiografický lyrický subjekt staví, podobně jako jiní impresionisté, krajinu jako pozadí svých emocí a jako prostor pro milostný dialog. Intimní obrazy jsou rámovány přírodou. Jen někdy využívá scénérie klidu a ticha ve vesmíru jako kontrast k vlnám prudké vášně, které otřásají lyrickým subjektem uvnitř. V obrazech venkova propojuje Šuler milostná vyznání s přírodními motivy: vnější krajina je barevným rámcem pro bouřlivý život vnitřního světa subjektu, který naopak propojuje své pocity s vnějším prostorem krajiny. Básnička zařazuje lyrický děj mezi hory, pole, jezera a louky (geograficky rozpoznatelné z oblasti Bohinj, kde tehdy žila), krajina se místy rozšiřuje do nekonečného prostoru. S prostorem je spojen i čas s modelem vesmíru a s motivy měsíce a hvězd, což dále obohacuje poetický prostor a vzácné okamžiky milostného vytržení.

Básnička často využívá klasický básnický postup antropomorfizace přírody, známý z milostné poezie 19. století. Někdy je příroda zástěrkou a je jediným svědkem milostné situace, na kterého se v těžkých chvílích obrací. Lyrický subjekt se stává součástí krajiny, vede s ní dialog, příroda je její přítelkyní, která jí pomáhá: například v básni „Toži meni se...“ (Je mi teskno) jsou hvězdy živými bytostmi, které ji utěšují v jejím smutku.

Již v písni „Slovo“ (Loučení) představuje básnička duet dvou milenců. Láska existuje v prostoru a okamžicích noci, krajina je plná drobných pohybů v přírodě a je zarámována za horizont, který se táhne střídáním světla a tmy (také zde jsou charakteristické motivy hvězd jako pozadí, evokující obraz nekonečna a metafyzické světlo lásky). Ve druhé verši básně dominuje měsíc v prostoru; ve třetí strofě sugeruje vrba motiv smutku, který uvádí loučení, a také motiv objetí.

„Dívali jsme se na klidnou zahradu,
Voněly bujné květiny,
A na klenbě nebeské
Tisíc zlatých hvězd hořelo.“²³

V básni „Za vasjo“ (Za vesnicí) se z lyrické scény vnější přírody přesouvá básnička do vnitřního světa citů. Staví kompozici na kontrastu tiché noci a klidné krajiny na jedné straně, a na druhé straně bouří v milostném opojení. Lyrický subjekt – zamilovaný

23 „Zrla sva na vrtec tihi, Bujno cvetje je duhtelo, / Na oboku je nebeškem / Tisoč zlatih zvezd gorelo“ (ŠULER, Kristina: Slovo. *Slovenka*, Terst, 1897, sv. 1, č. 3, s. 3.

pár – je představen opět ve druhé osobě duálu (my dva). Vystaveny jsou i erotické motivy: součástí dialogu jsou polibky a vášnivá objetí.

„Ale naše srdce
Tichá noc neuklidní,
Protože v něm víří zoufalství,
Které láska šíří.“²⁴

V jejím vyznání se láska stává vášní, kterou nelze zastavit. Básnička vyjadřuje erotiku v pohybu s motivem tance milenců na vesnické zábavě („Na plesu“, Tancovačka), a ten se stává symbolem nezvratného osudu. Okamžiky se tak mění ve věčnost, láska v nekonečnou vášeň, která zaujímá hlavní místo v životě protagonistů a dobývá život svou iracionalitou.

„Mezi nimi se točíme,
Pevně mě objímáš –
Ach, ať svět bláznů zůstává
Na věky věků ...“²⁵

Její vyznání lásky a popisy erotiky byly postupem času odvážnější. V popředí lyrického dění v básních „Nekdaj“ (Někdy) a „Pesem“ (Báseň) je obraz tělesné lásky a zobrazí se noc strávená s milencem. V milostném příběhu nechybějí ani scény žárlivosti a mužské nevěry.

Milostné básně se postupem času stávají i prostorem sociální kritiky postavení ženy v krutém patriarchálním prostředí vesnice. Zajímavé jsou zejména písně, v nichž zobrazuje společenské odsouzení svobodné lásky. Básnička v nich ukazuje dvojí morálku společnosti, která odsuzuje volnou lásku, ale trestá tím pouze dívku. Společnost odsuzuje lásku nesezdaného páru v básních „Obsodba“ (Obvinění) a „Obup“ (Zoufalství). Navzdory všemu nesmažou společenské tlaky ženě „plamen z očí“ jako metaforu velké vášně. V básni „Sen“ (Sen) se situace mladé lásky groteskně vyhrotí ve snu natolik, že společnost odsoudí zamilovanou dívku k smrti. Je přivedena ke katovi a odtud ji zachrání pouze její milenec – a probuzení. V této souvislosti se objevuje i motiv nemanželského dítěte a jeho neštěstí ve společnosti jako důsledek svazku dvou nesezdaných partnerů v básních „Zapuščena“ (Opuštěná) a „Pesem“ (Báseň).²⁶

24 „A nama pa srca / Noč tiha ne umiri, / Ko v njem obup vihra, / Ki ga ljubezen širi“ (ŠULER, Kristina: Za vasjo. *Slovenka*, Terst, 1897, sv. 1, č. 8, s. 5.

25 „Med nimi se vrtiva, / Objemaš me tesno – / Ah, svet norčav ostane / Vso večnost naj tako...“ ŠULER, Kristina: Na plesu. *Slovenka*, Terst, 1898, sv. 2, č. 6, s. 109.

26 Je to autobiografický motiv: kvůli osobním zkušenostem si byla dobře vědomá všech sociálních důsledků této situace pro ženy.

V posledních písničkách, publikovaných v novinách *Slovenka*, vykresluje rozchod partnerů jako bezprostřední danost, v níž se budoucnost stává nesnesitelným peklem. V těchto písničkách převládá odmítání budoucnosti, ztrátu partnera prožívá lyrický subjekt jako naprostou beznaděj. Většina z těchto básní má název „Spomini“ (Vzpomínky). Motivy vzpomínek na minulost jsou poslední ostrůvky naděje, které pomalu mizejí.

Kristina Šuler měla ještě jednou období intimní lyriky: v prvním desetiletí dvacátého století také vydávala milostné básně v hlavních novinách pro slovinskou literaturu *Ljubljanski zvon*. Kulminace těchto básní byla mezi roky 1903–1906.

V milostné lyrice z tohoto období často zobrazovala epický narativ milostného příběhu. Žena je většinou v dialogu s milovaným člověkem. Básnířka se stává konzervativnější: ve výrazu se vrací k formalismu a tradiční výpovědi, známé z 19. století, tyto básně jsou vzhledem ke krátkým impresionistickým básním ze *Slovenky* konvenčnější. Diskurz emocí se změní: v epicko-lyrických básních se láska stává minulostí. Postoj ženského lyrického subjektu vyjadřuje tichou, klidnou rezignaci a melancholii nad „sladkými, milými vzpomínkami“. Všemi básněmi se prolíná bolest nad ztrátou milované osoby: například v básních „Le vprašaj“ (Jen se mě zeptej), „Spomini“ (Vzpomínky), „Vse je tiho“ (Všude je ticho), „Za tvojo ljubezen“ (Pro tvoji lásku). Proud výpovědi se také prodlužuje (časté jsou cykly básní). Báseň ztrácí svou lehkost, jazyk svou hravost a výpověď se někde v atmosféře hořkosti a zklamání stává sentimentální a konvenční. To už nejsou básně okamžiku, ale básně, kde se básnířka abstraktně dívá na realitu, a převládává konstatování. Ve struktuře je zapečetěná velká bolest, která krystalizuje ve výpovědi.

„Jen se mě ptej,
pročpak pláču.
Do oči mých se podívej
A jen v perlách slz zjistíš,
Co moji duši tíží.
Poslechni srdce mé.
Proč pláču,
dozvíš se.
Jen s tebou byla bych šťastná,
bez tebe je ve mně jen bolest.“²⁷

Básně jsou napsané ve formě oslovování a dialogu s milencem, převládá v nich beznaděj konce a dominují pocity končící ztrátou.

27 „Le vprašaj me, / zakaj da plakam, / pogledi raje mi v oči / in v solznih biserih izvedi, / kaj v prsih dušo mi teži. // Na srce moje se nasloni, / zakaj da plakam, / ti pove. / Le s tabo pač bi bila srečna, / brez tebe meni je gorje.“ (ŠULER, Kristina (Gorska): Ne vprašaj! *Ljubljanski zvon* 23, č. 2, 1903, s. 84)

V autobiografickém cyklu šesti básní „V mračních dnech“ (V mračných dnech) z roku 1904 velmi dojemně popisuje smrt a pohřeb milované osoby. Příběh odloučení dvou milenců se zpečetí jako příběh smrti a pohřbu milence. Kristina Šuler při popisu situace často používá přirovnání: život bez lásky a milované osoby se pro ni stává pouští nebo nekonečnou nocí.

„Osamělou nocí života
Bez pokoje kráčím.
Tvé tiché, smutné oči
Mě provázejí
kudy chodím.“²⁸

Tón rezignace a smíření s osudem se ozývá ve většině pozdějších básní z *Lublaňského zvonu*. I když tyto básně ve výrazu představují návrat k tradiční výpovědi, opět velmi suverénně zobrazují konec velké vášně a utlačenou touhu ženského lyrického subjektu. Emocionální napětí ze ztráty lásky se pak projevuje v melancholické atmosféře a rezignaci.

Ve slovinské katolické společnosti, ve které se v tomto období hodně moralizovalo a v kultuře i literatuře hledali skryté nepřátele, nezůstaly její básně – jako i milostné básně jiných básníků ze *Slovenky* – bez odezvy. Téma lásky a erotiky mělo v úzkoprské konzervativní a dominantní katolické společnosti na přelomu století subversivní charakter.²⁹ Jako učitelka a básnířka zažila kvůli svým upřímným milostným básním ze strany vlivných katolických kněží útok v katolických novinách *Domoljub* (Vlastenec 5. října 1898), konkrétně v článku „Slovenski učitelji odločajo“ (Slovinství učitelé rozhodují).³⁰

Kromě dominantních témat lásky psala Kristina Šuler především v pozdním období i o jiných tématech, což souviselo i s velkými historickými událostmi, na které básnířka reagovala: na sklonku první světové války a po ní často zobrazovala sociální a politická témata a při tom projevovala hluboké sociální citění i soucit.

28 „Skoz življenja zdaj samotno noč / brez miru, pokoja hodim. / Tvoje tihe, žalostne oči / spremljajo me, / koder hodim.“ (ŠULER, Kristina, (Kristina): V mračnih dneh. *Ljubljanski zvon* 24, č. 11, Ljubljana, 1904, s. 665).

29 V tomto období měla katolická strana ve slovinské kultuře velký vliv. Kněz Anton Mahnič (1850–1920) na slovinské spisovatele útočil, a v roce 1899 dokonce spálil třetinu vydání Cankarovy *Erotiky*. Rigorózní morálka ještě tísnila a omezovala pozici spisovatelky ve slovinské kultuře.

30 Autor článku kvůli milostným básním přímo napadl časopis *Slovenka* a básnířku Kristinu Šuler: „V časopise ‚Slovenka‘, který rediguje učitel Nadlišek v Trstu, popisuje například jistá učitelka Kristina, své noční milostní eskapády.“ (Originál: „V listu ‚Slovenka‘, ki jo urejuje učiteljica Nadlišek v Trstu, opeva n. pr. neka učiteljica Kristina svoje ponočno ljubkovanje.“ Viz ČEH STEGER: ibidem, s. 60–61).

Závěr

Milostný dialog a reprezentaci ženského subjektu a jeho tělesnosti zobrazovala Kristina Šuler ve spojení s osobitým vnímáním okamžiků v prostoru přírodní krajiny. Představila ho v autobiografickém diskurzu jako zpověď i vyprávění o milostném vztahu v čase, v kaleidoskopu přítomnosti, minulosti i budoucnosti, se všemi vášněmi, touhami i bolestmi. I v jejím záznamu milostných okamžiků mají kategorie čas a prostor zvláštní místo. V prožívání milostné situace vycházela z impresionistické filozofie. Rané milostné básně Kristiny Šuler vznikaly současně s básnickými sbírkami jiných básníků: Cankarovou *Erotikou* (1899) a Župančičovou knížkou *Pohár opojení* (1899). V její básnické obraznosti milostných prožitků dominoval realistický obraz milostné vášně v impresionistických okamžicích a tento obraz se lišil od „mužského dekadentního obrazu“. Cankar a Župančič představovali objekt milostné touhy pouze ve dvou polohách: buď jako idealizovanou, nebo jako démonizovanou ženu.³¹ Jejich vrstevnice Kristina Šuler obraz muže naopak neidealizovala ani nedémonizovala: zajímá ji angažovanost a neodvolatelnost vášně ženského subjektu. Její básnická tvorba se nesoustřeďuje až tolik na obraz muže, ale primárně zobrazuje emocionální tékavost lyrického subjektu nebo duál milostné dvojice, dialog s milováním. Básnička se zajímá o milostnou událost samotnou, v lyrických básních i s epickými náměty se zaměřuje na emocionální prožitek ženského lyrického subjektu v prostoru a čase. Upevňuje a konstruuje ženskou subjektivitou – vztah k tělu a především vztah k milovanému mužskému objektu. V její poezii také není dekadence, milostná situace je podána v prostoru přírody (na rozdíl kupříkladu od Ivana Cankara, který již v *Erotice* zobrazuje atmosféru nočních ulic a městské zábavy). Ve svém diskurzu byla subversivní, na přelomu 19. a 20. století se nebála zobrazovat sexualitu nesezdaného páru a reprezentaci ženské touhy jako klíčového hybatele lidské existence. V období *Slovinky* se její milostná poezie objevovala s poezií Vidy Jeraj. Ve srovnání s ní překvapuje Kristina Šuler lyrickou otevřeností milostného diskurzu, ve kterém se nevyhýbá popisům tělesnosti milostného aktu.

Elaine Wood ukázala v modernistické literatuře, jak reprezentace ženského těla v umění – jazykem, symbolikou, obrazností a motivy ženskosti – změnila převládající sociální a kulturní normy Anglie a Irska dvacátého století.³² Podobně můžeme

31 Viz JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Myth about Woman in the Slovene Moderna: Mother or Whore, *Slovene Studies* 2, Bowling Green, Ohio, 2009, s. 149–160.

32 „A chronological investigation of Virginia Woolf’s *Orlando: A Biography*, selected poetry from W.B. Yeats’ *Collected Poems*, James Joyce’s *Finnegans Wake*, and selected dramas from Samuel Beckett’s *Complete Dramatic Works* demonstrated how representations of the female body in art challenged – through language, symbolism, imagery, and motifs of femininity – the prevailing social and cultural norms of twentieth-century England and Ireland. [...]“ (WOOD, Ellain: *Female*

konstatovat i pro poezii moderny ve slovinském prostoru: i básně Kristiny Šuler posouvají hranice vnímání lásky a erotiky ve slovinském prostoru v tomto období.

Kristina Šuler svým originálním hlasem poznamenala milostnou poezii ve středoevropském prostoru, zatímco recepce jejích básní byla bohužel, především kvůli patriarchálním předsudkům, ve slovinském prostoru značně omezená.

Literatura:

- BORŠNIK, Marja: Slovenka. In: M. Boršnik. *Študije in fragmenti*. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1962, s. 115–150.
- BOROVNIK, Silvija: Pišejo ženske drugače?. Ljubljana Mihelač, 1995.
- CESAR, Emil: O pesnici Kristini Šuler. In: Kristina Šuler. *Češnja pod mojim oknom: Izbrane pesmi*. Ljubljana: Amalietti & Amalietti, 2008, s. 94–101.
- ČEH STEGER, Jožica: Poezija Kristine Šuler v kontekstu slovenske moderne. In: JOŽEF BEG, Jožica, HOČEVAR, Mia, KOČNIK, Neža (eds.). *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 33, Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2023, s. 55–65.
- FELSKI, Rita: *The Gender of Modernity*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 1995.
- GIDDENS, Anthony: *The Transformation of Intimacy, Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Stanford: Stanford University Press, 1992.
- JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Myth about Woman in the Slovene Moderna: Mother or Whore. *Slovene Studies* 2, Bowling Green, Ohio, 2009, s. 149–160.
- JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: *Avtor, tekst, kontekst, komunikacija. Poglavlja iz slovenske moderne. (Author, Text, Context, Communication. Chapters on Slovene Moderna)*. Maribor, Bielsko-Biala, Budapest, Kensas, Praha: Mednarodna knjižna zbirka Zora, Založba Univerze v Mariboru (č. 103), 2014.
- JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Imagining the not Imaginable. Slovenian Women Poetry in the Fin-De-Siècle Period and the Beginning of the 20th Century. In: Ivo POSPÍŠIL – Miloš ZELENKA – Lenka PAUČOVÁ (eds.): *Česká slavistika*. Brno: Česká asociace slavistů, 2018, s. 21–33.
- JENSTERLE DOLEŽAL, Alenka: Problem oblikovanja pisateljske identitete pri slovenskih pesnicah v obdobju moderne. In: JOŽEF BEG Jožica, HOČEVAR Mia, KOČNIK Neža (eds.): *Zbornik Slavističnega društva Slovenije 33, Naslavljanje*

Sexuality in Modernist Fiction. Literary Techniques for Making Women Artists. London: Routledge, 2022, s. 125).

- raznolikosti v jeziku in književnosti*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2023, s. 45–55.
- LEDGER, Sally: *The new woman: Fiction and Feminism at the Fin De Siecle*. Menchester: Menchester University Press, 1997.
- MAHNIČ, Jože: *Zgodovina slovenskega slovstva V, Moderna*. Editor Lino Legiša. Ljubljana: Slovenska Matica, 1964.
- MUSER, Erna, Šuler, Kristina (1866–1959). *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, 2013.
- <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi676502/> (22.1.2024)
- SCHWARTZ, Agatha: *Shifting Voices. Feminist Thought and Women's Writing in Fin-de-Siècle Austria and Hungary*. Montreal: McGill-Queen's UP, 2008.
- ŠULER, Kristina: Slovo. *Slovenka*, Terst, 1897, sv. 1, č. 3, s. 3.
- ŠULER, Kristina: Za vasjo. *Slovenka*, Terst, 1897, sv. 1, č. 8, s. 5.
- ŠULER, Kristina: Na plesu. *Slovenka*, Terst, 1898, sv. 2, č. 6, s. 109.
- ŠULER, Kristina: Pesem. *Slovenka*, Terst, 1898, sv. 2, č. 18, s. 407.
- ŠULER, Kristina (Gorska.): Ne vprašaj! *Ljubljanski zvon* 23, Ljubljana, 1903, č. 2, s. 84.
- ŠULER, Kristina, (Kristina.): V mračnih dneh. *Ljubljanski zvon* 24, Ljubljana, č. 11, 1904, s. 664–665.
- ŠULER, Kristina: *Češnja pod mojim oknom: Izbrane pesmi*. Ljubljana: Amalietti & Amalietti. 2008.
- ŠULER, Kristina, Pozůstalost Erny Muser, Mapa Kristine in Kriste ŠULER, č. 108, Ms 1432. Rokopisni oddlek (literární archiv) NUK-a v Ljubljani, Slovenija.
- VERGINELLA, Marta (ed.): *Slovenka: prvi ženski časopis (1897–1902)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete v Ljubljani, 2017.
- ZADRAVEC, Franc: *Slovenska besedna umetnost v prvi polovici dvajsetega stoletja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 1974.
- ZADRAVEC, Franc: *Slovenska književnost II (moderna – ekspresionizem – socialni realizem)*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1999.
- ŽERJAL PAVLIN, Vita: Slovenkine pesnice. In: Marta VERGINELLA (ed.). *Slovenka: prvi ženski časopis (1897–1902)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2017, s. 53–65.
- WOOD, Ellain: *Female Sexuality in Modernist Fiction. Literary Techniques for Making Women Artists*. London: Routledge, 2022.

prof. PhDr. Alenka Jensterle Doležal, CSc.

Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha-Staré Město, Česko

alenka.dolezalova@ff.cuni.cz

<https://orcid.org/0000-0002-0777-5701>



This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.